

Wolter van der Kamp, strijder (1913-1998)

door Conrad Vanderkamp

Onder zijn schuilnaam Adriaan van Boven schrijft de Kamper verzetsman Wolter van der Kamp (1913-1998) zijn boek *Jan Jansen in bezet gebied* (Kampen 1946). Onder WO II - kenners in de stad Kampen is dit een van de bekendst geworden werken over de bezetting. Na de bevrijding wordt hij namens de gereformeerd-vrijgemaakten lid van de Kamper gemeenteraad, waar hij bepaald niet onopvallend blijft. Van der Kamp emigreert in 1955 met zijn gezin van acht kinderen naar Canada. Na de dood van Wolter en zijn vrouw Dicky verdiepte hun zoon Koen van der Kamp (1940, later Conrad Vanderkamp geheten) zich in zijn vaders nagelaten documenten. Hij schreef onderstaand portret van Wolter van der Kamp, bekend Kamper strijder tegen de nazi's, die later in toenemende mate streed voor zijn eigen religieuze opvattingen.

De archiefkasten

Meer dan dertig jaar nadat ik als jongen van 14 met ons gezin vanuit Kampen naar Canada vertrok, kwam ik er voor het eerst terug. Na de vermoeiende reis bleef mijn vrouw achter in de mooie hotelkamer in De Stadsherberg, maar ik kon niet langer wachten. Op die zonnige middag liep ik de hoek om, de Oudestraat in. Ik was weer thuis.

Toen mijn vader Wolter van der Kamp in 1998 stierf, liet hij archiefkasten na vol documenten, brieven, foto's, aantekeningen en tijdschriften. Jarelang bleven ze bijna altijd gesloten, maar als executeur van mijn moeders testament moest ik er uiteindelijk over beslissen. Ik begon te lezen over mijn vaders leven in Kampen.

Een groot groen papier ligt voor mij op tafel: het programma van een feest in de Kamper Stadsgehoorzaal van Gymnastiekvereniging T.O.N.I.D.O., die 35 jaar bestaat. Het is november 1933, de vereniging is die van oud-leerlingen van middelbare scholen, veelal afkomstig uit de 'betere maatschappelijke klassen'. De letters staan voor Tot Ons Nut Is Deze Opgericht. Het nieuwe

Padvindergroep 'De Steuren' Kampen, met Wolter van der Kamp als leider. Archief Conrad Vanderkamp.

TONIDO-lied wordt gezongen, gemaakt door de 20-jarige Wolter van der Kamp, oud-leerling van de hbs. De 'meisjes' doen dansjes met kegels, daarna is het tijd voor een revue over die eerste 35 jaar, ook geschreven door Wolter. 'Oude dames' zingen:

*Waar blijft de vreugd van onze jeugd
ons breiwerk en borduren?
De jeugd van nu, wij vinden 't cru
Heeft allerhande kuren.
Dat bokst en springt, en zwemt en zingt...*

Maar de jonge dames laten zich niets vertellen:

*De oude tijd, die zijn we kwijt
Aan sport doet iedereen.*

Wolter heeft dan ook al een komisch toneelstuk geschreven voor de padvinderij, waar hij voortrekker-instructeur is. Hij is antimilitaristisch én werkloos onderwijzer - het is crisistijd - en neigt zodoende naar het socialisme.

Op zijn revers draagt hij het ‘gebroken geweertje’. Als rusteloze denker komt hij onder invloed van de wel-sprekende gereformeerde Kamper dominee J. Overduin (1902-1983), de ‘rode dominee’, die nadruk legt op sociale verantwoordelijkheid. Wolter van der Kamp beschrijft het later als ‘beking’; wordt hij toch nog soldaat, maar dan in het leger van Christus die voor hem soeverein is over alles.

Dicky van Dijk

Wolter van der Kamp is - op afstand - verliefd op Derkje (Dicky) van Dijk, dochter van de hervormde stadstimmerman Bart van Dijk en Gerrigje (Garre) ten Napel. Dicky is intelli-

gent en sportief en heeft het “n bietien ’oog in ’t ’eufd”. Ze is lid van gymnastiekvereniging Voorwaarts, want Wilhelmina is voor het lagere volk. Ze wil graag verder studeren, maar wordt coupeuse op een naaiatelier. Pas na twee jaar durft Wolter te vragen of hij een eindje met haar mag meelopen. Hij vertelt haar terloops dat hij bekend is met de Zwolse romanschrijver J.K. van Eerbeek. Zij vindt dat interessant en zo gaat ze ook Wolter interessant vinden. Het wordt een liefde die zestig jaar zal duren.

Al gauw heeft Dicky haar eigen atelier, met Franse modeboeken, voor de voorname dames van Kampen. Ze huurt kamers op de tweede verdieping van het prachtige Art Nouveau-pand op de hoek van de Oudestraat en de Gasthuisstraat. Ze verdient goed, maar Wolter heeft nog steeds geen vaste betrekking, dus is trouwen onmogelijk.

Na twee jaar verkering en twee jaar verloving schrijft hij in 1939 een smeekbede aan koningin Wilhelmina over de werkloosheid van zijn generatie. Onverwacht ontvangt hij een antwoord van een kamerheer. Hare Majesteit heeft ‘met innige deelneming kennis genomen’ van zijn brief, en hij is uitgenodigd voor een bezoek aan de kamerheer. Het resultaat is een betrekking bij het Departement van Koloniën. Nu kunnen ze trouwen.

Een half jaar later gieren de Duitse vliegtuigen over de daken van Den Haag en landen de Duitse parachutisten.

Omstreeks 1936, Dicky en Wolter ergens buiten Kampen.
Archief Conrad Vanderkamp.

Er is niet veel werk meer op Koloniën en Wolter krijgt een andere baan, op het arbeidsbureau in Zwolle. Het echtpaar, met mij als baby, huurt een huis aan de Bovensingel in Kampen. Wolter begint een oorlogsdagboek dat in 1946 wordt uitgegeven bij Kok, onder het pseudoniem Adriaan van Boven, een van Wolters schuilnamen in de oorlog. Het boek *Jan Jansen in bezet gebied. Oorlogsdagboek van een ambtenaar* omvat 460 pagina's met bijna dagelijkse aantekeningen. In het begin is het dagboek nogal optimistisch: 'Brittannia shall rule the skies!' In de zomer van 1942 schrijft hij trots dat het Zwolse arbeidsbureau haast niemand kan vinden voor de arbeidsinzet in Duitsland. Later, als voor de Duitse aanval in Rusland een tweede winter begint, ziet hij dat 'ook het allerlaatste kansje op een Duitse overwinning is verdwenen'. Toch worden de oorlogsvooruitzichten donkerder. Voorjaar 1943 schrijft hij: 'Een groot deel van ons volk is te beroerd en te bang en te burgerlijk om een vinger uit te steken.' Nog afgezien van de NSB'ers. Verzet is voor hem een 'strijd op leven en dood'. In hetzelfde jaar komt de LO op gang, de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers. In de zomer van 1944 helpt de LO ongeveer driehonderdduizend mensen. Wolter leidt de afdeling Kampen.

Strijdend Nederland

Dr. Roelof Jan Dam (1896-1945), rector van het Gereformeerd Gymnasium in Kampen, is redacteur van het landelijke illegale blad *Trouw* en begint samen met de Kamper journalist Gerrit Spanhaak (1919-2002) het blad *Strijdend Nederland* om informatie te geven over de oorlogssituatie. Wolter is een van de medewerkers. Al gauw groeit de verspreiding tot honderden exemplaren in de regio Kampen, soms verzonden in enveloppen van het Zwolse arbeidsbureau. Op de avond van 31 januari 1944 worden als gevolg van verraad twintig medewerkers van het blad gevangengezet. Wolter ontsnapt omdat de Sicherheitsdienst (SD) de verkeerde Van der Kamp arresteert die al gauw wordt vrijgelaten. Voorlopig slaapt hij niet meer thuis en in de volgende maanden schrijft hij de hoofdartikelen van *Strijdend Nederland*. Dr. Dam wordt in maart 1945 toevallig aangehouden terwijl hij illegale bladen bij zich heeft. Op 10 april, zeven dagen voor de bevrijding van Kampen, wordt hij gefusilleerd. Jaap van der Kamp, de jongere broer van Wolter, werkt en saboteert in het bevolkingsregister in Den Haag, waar kopieën van alle persoonsbewijzen in Nederland worden bewaard. Dit maakt het moeilijk om valse persoonsbewijzen te gebruiken. Jaap maakt tekeningen van gebouw en omgeving en Wolters medewerkers sturen die als microfiche naar de Nederlandse regering in Londen met het verzoek om het gebouw te bombarderen. Na de oorlog blijkt

Binnenlandsche Strijdkrachten.

GEWEST 6, DISTRIKT D - KAMPEN.

PLAATSELJK COMMANDO Kampen

Op grond van door mij ontvangen instructies van den gewestelijken commandant der binnenlandsche strijdkrachten verleen ik aan

W. van der Kamp, Chef Staf Plaatselijk Commandant,

geboren 5 Maart 1913 te Kampen

wonende te Kampen, Boven-Singel 32

eervol ontslag als lid der binnenlandsche strijdkrachten te Kampen

Ik zeg U hartelijk dank voor de trouw door U in moeilijke tijden aan het Vaderland betoond.

Werk ook in de toekomst met al uw kracht mee aan den opbouw van ons land.
LEVE DE KONINGIN! LEVE HET VADERLAND!

30, Juni 1945.

De plaatselijk Commandant der Binnenlandsche Strijdkrachten
te Kampen

K 1899

Bewijs van eervol ontslag als chef-staf NBS. Archief Conrad Vanderkamp.

dat anderen hetzelfde idee hadden. Zes Mosquito-bommenwerpers vliegen op 11 april 1944 naar Den Haag. Jaap is een van de velen die sterven in de vlammen. Zijn broer Wolter identificeert hem aan zijn sokken.

Uiteindelijk moet Wolter onderduiken. Intussen worden de Nederlandsche Binnenlandsche Strijdkrachten (NBS) georganiseerd. Op last van de Commandant van Gewest 6 krijgt Wolter de titel Chef Staf. In zijn dagboek voorspelt hij dat Nederland na de oorlog niet weer terug zal keren naar christelijke beginselen. Ook constateert hij dat, nu de oorlog zowat voorbij is, iedereen ineens vooraan gaat staan en zichzelf een held acht.

Op 17 april 1945 zijn de Canadezen eindelijk in Kampen. De 'soldaten' van de binnenlandse strijdkrachten werken met hen samen en proberen het volk te weerhouden van represailles tegen NSB'ers en andere Duitsgezinden. Wolter spreekt goed Engels en dient als tolk. Ik ben dan 4 jaar oud en zit op de trap in het huis aan de Bovensingel en zuig op een toffee terwijl de 'Tommies' komen en gaan bij ons thuis. Een luitenant-kolonel van de Westminster Dragoons schrijft Wolter een vordering: 'It is understood that supplies of spirit are available for distribution to units in the area. May an issue please therefore be made to the Reg't under my command.' Hij heeft dus iets gehoord over de Kamper distilleerderij Siebrand.

Op 21 april schrijft Wolter: '[Ik] liep met luitenant Twyne van de recon-

naissance troops op, die den kok van het bataljon even ging vertellen dat een paar teruggekeerde verlofgangers nog wat te eten moesten hebben. We passeerden den schildwacht en wandelden langs de schimmen van de tanks en carriers naar den keukenwagen. Hier en daar gloeiende sigarettenpunten in het donker, en rustig-groetende stemmen. O, God, de beesten zijn eindelijk weg. We mogen weer menschen zijn!

Na de inspanning, de gruwelen, de moord op vrienden, de angst die hem misselijk maakte, is Wolter ontzettend moe. Als ik zijn aantekening van 7 mei 1945 lees, worden mijn ogen even vochtig: 'Waarom ben ik niet blij, niet wild van vreugde? Waarom? Ik weet het niet.'

Andere 'Vrijmaking'

In *Jan Jansen in Bezet Gebied*, 15 februari 1944, lees ik: '[Een verzetsman] die altijd buitenshuis slaapt, was heel laat van een vergadering over de kerkelijke twistpunten gekomen, en omdat hij nog zo veel te doen had, maar in zijn woning gebleven. De Sicherheitsdienst rekende hem in...'. Vanaf 1939 vergaderde de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken langdurig over twistpunten in de kerk en verlengde zichzelf tot 1943. Een jongere generatie, vertegenwoordigd door dr. Klaas Schilder (1890-1952) van de Kamper Theologische Hogeschool, had nieuwe ideeën over de vertrouwde leer van Abraham Kuyper. Wijzere mensen rieden de Synode aan met die discussie te wachten tot na de oorlog, maar de Synode sprak uit dat alle gereformeerde predikanten en kerkenraden de besluiten van de Synode moesten aannemen, anders werden ze geschorst en afgezet. Klaas Schilder weigerde en werd afgezet als hoogleraar. Over die dingen werd op bijeenkomsten gesproken. Daarom kwam die medewerker zo laat thuis van die vergadering.

De Gereformeerde Kerk van Kampen besluit de Synode niet te gehoorzamen. Tweeduizend van de drieduizend gemeenteleden maken zich in 1944 vrij van de synodebesluiten. Zo begint een kerkscheuring, midden in de toenevende terreur van de oorlog. Wolter van der Kamp kiest de kant van de vrijgemaakten, niet om de dogma's van de Synode, maar om haar eis dat alle gemeenten die moeten onderschrijven terwijl artikel 31 van de kerkenorde de plaatselijke gemeente meer vrijheid geeft. Wolter wordt in Kampen een leidende figuur van de 'Artikel 31'ers' die hun kerkdiensten houden in de Nieuwe Kerk aan de Broederweg.

Gemeenteraad

Later beschrijft Van der Kamp de naoorlogse tijd als 'gelukkige en zonnige

